

СЕКЦІЯ IV. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Глущенко Світлана Ігорівна

ORCID ID: 0000-0003-0008-0728

канд. екон. наук, доцент кафедри державно-правових
дисциплін та міжнародного права
Державний біотехнологічний університет, Україна

Концепція медичного нейтралітету є сформованою для міжнародної спільноти, але ще досі не є сталою в нашій країні. Під медичним нейтралітетом розуміють певну соціальну домовленість, яка зобов'язує суспільство захищати медичних працівників як у час війни, та і в мирний час і зобов'язує медичний персонал надавати медичну допомогу всім, незалежно від релігії, раси, етнічного походження, політичних уподобань чи інших ознак.

Концепція медичного нейтралітету сформульована на основі міжнародного гуманітарного права, права прав людини (International Human Rights Law) і медичної етики. Ця концепція базується на Конвенції ООН про захист цивільного населення під час війни, підписаної у Женеві 12 серпня 1949 року; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I); Женевської декларації прийнятої Другою Генеральною асамблеєю ВМА у серпні 1948 року; Резолюції Ради безпеки ООН 2286 (2016), прийнятої Радою Безпеки ООН на його 7685-му засіданні 03.05.2016; Міжнародної клятви лікаря.

Основними принципами медичного нейтралітету є:

- захист медичних працівників, пацієнтів, закладів охорони здоров'я та інших цивільних медичних формувань, медичних транспортних засобів від нападів або від незаконного втручання;
- вільний доступ до медичної допомоги, зокрема лікування, а також необхідних лікарських засобів і виробів медичного призначення;
- гуманне ставлення до всього цивільного населення;
- відсутність дискримінації при лікуванні хворих чи поранених;
- дотримання прав пацієнтів, зокрема на збереження таємниці про стан здоров'я, на відмову від лікування.

Функціями ж концепції медичного нейтралітету є:

- захист медичного персоналу, пацієнтів, закладів охорони здоров'я і медичних транспортних засобів від нападів або від незаконного втручання;
- вільний доступ до медичної допомоги, зокрема лікування;
- гуманне ставлення до всього цивільного населення;
- відсутність дискримінації при лікуванні хворих чи поранених;
- дотримання прав пацієнтів, зокрема на збереження таємниці про стан здоров'я, на відмову від лікування.

Таким чином, медичний нейтралітет порушується, коли: здійснюються напади на лікарні, медичних працівників, медичний транспорт або пацієнтів; через навмисне ненадання доступу до медичного лікування; руйнування закладів охорони здоров'я та/або знищення медичної документації; покарання медичних працівників за надання медичної допомоги тим хто її потребує; через порушення правил медичної етики лікарями або медичними працівниками.

Концепція медичного нейтралітету своєю суттю спрямована на захист як медичних працівників, так само і на захист пацієнтів. Саме така концепція існує з огляду на звичаєві норми міжнародного гуманітарного права, зокрема: медичний персонал призначений виключно для виконання медичних обов'язків, повинен користуватись повагою і захистом при будь-яких обставинах. Таким чином, можна зробити висновки, що медичний нейтралітет захищає сам процес надання медичної допомоги, а також тих, хто її отримує і тих, хто її надає.

В даний час деякі країни вже намагаються імплементувати концепцію медичного нейтралітету в національне законодавство. Як приклад, можна навести США, де вже було підготовлено проект закону «Закон про захист медичного нейтралітету», метою якого є забезпечення медичного нейтралітету та сприяння притягненню до відповідальності за порушення принципу медичного нейтралітету.

В умовах сучасності проблема медичного нейтралітету набуває в Україні все більше актуальності. Тож, вважаємо, що на даному етапі, Україна як ніколи потребує в змінах в національному законодавстві щодо імплементції концепції медичного нейтралітету в національне законодавство.

Деякі кроки в цьому напрямку вже є. Зокрема в національному законодавстві існують норми, які регулюють питання збереження таємниці про стан здоров'я. Тут можна зазначити ст. 32 Конституції України, яка забороняє збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Також тут можна зазначити і Закон України «Про захист персональних даних»: де в ч. 6 ст. 6 визначено, що не допускається обробка даних про фізичну особу, які є конфіденційною інформацією, без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Національним законодавством чітко окреслено коло випадків законного розголошення таємниці про стан здоров'я.

В Законі України за №2801-XII «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. визначено, що основними принципами охорони здоров'я в Україні є, зокрема:

- гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найбільш вразливих верств населення;

- рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної і реабілітаційної допомоги та інших послуг в сфері охорони здоров'я.

Дещо розкриті в національному законодавстві питання вільного доступу до медичної допомоги, зокрема лікування, а також необхідних лікарських засобів і виробів медичного призначення. Тут можна зазначити Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» за №2168-VII від 19.10.2017 р., Закон України № 2801-XII, Наказ МІОУ, МОН «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі»

№ 1348/5/572 від 15.08.2014 р. та інші.

Законом № 2801-XII та низкою інших нормативно-правових актів визначено також і професійні права та пільги медичних і фармацевтичних працівників Але щодо, власне, захисту медичного працівника – то на даний час в українському законодавстві немає норм, які б саме зобов'язували гарантувати безпеку лікаря. Хоча деякі кроки в цьому напрямку все ж ведуться, зокрема, зареєстровано Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення захисту професійної діяльності медичних та фармацевтичних працівників за № 7127 від 28.02.2022.

Дещо розкрито в національному законодавстві і забезпечення вільного доступу до медичної допомоги, зокрема лікування. Тут можна зазначити ст. 49 Конституції України, ст.ст. 283-284 Цивільного кодексу України, Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року» № 1841-VI від 22.01.2010 та низку інших нормативно-правових актів.

На сучасному етапі, в тому рахунку і у зв'язку із збройними конфліктами та повномасштабною війною, розв'язаною РФ в Україні, проблема медичного нейтралітету як ніколи набуває актуальності. Через це, вважаємо, має бути розроблена Національна концепція медичного нейтралітету, яка і буде забезпечувати дотримання медичного нейтралітету, і яка буде містити систему заходів, що забезпечать дотримання концепції медичного нейтралітету.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос). ООН; Конвенція, Проект, Угода [...] від 12.08.1949. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.08.2022).
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 [...]. ООН; Протокол, Міжнародний документ, Правила від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 10.08.2022).
3. Женевська декларація. Всесвітня медична асоціація; Декларація, Міжнародний документ від 01.09.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_001#Text (дата звернення: 10.08.2022).
4. Резолюція 2286 (2016), ухвалена Радою Безпеки на його 7685-му засіданні 3 травня 2016 року. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/content/resolutions-adopted-security-council-2016> (дата звернення: 10.08.2022).
5. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.08.2022).
6. Цивільний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.08.2022).
7. Про захист персональних даних. Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 10.08.2022).
8. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 10.08.2022).
9. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення. Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (дата звернення: 10.08.2022).
10. Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі. Наказ Міністерства юстиції України; МОЗ України; від 15.08.2014

№ 1348/5/572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-14#Text> (дата звернення: 10.08.2022).

11. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року. Закон України; від 22.01.2010 № 1841-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-17#Text> (дата звернення: 10.08.2022).
12. Василь Репецький, Вікторія Малига. Правовий статус медичного та духовного персоналу під час збройних конфліктів. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2015. Випуск 37. Частина 2. С. 3–16.
13. Ірина Сенюта. Медичний нейтралітет. Юридична газета онлайн. Випуск №09-10 (403-404) від 04 березня 2014. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravo-farmaceutika/medichniy-neytralitet.html>.